

ONDARRABIAKO KONDAIRA (KAMINAZPI)

ONDARRABIA ALA ONDARRIBIA?

Joan dan udan Kamiñazpi'k liburu barria atera eban "Ondarrabia'ko Kondaira" izenekoa. Erriaren izenari buruzko itaun au egiten dau: Ondarrabia ala Ondarribia.

Arazoa argitzeko Santxo Erregearen dokumentu bat dakar, 1.170 urtearen ingurukoa eta bertan auxe diño: "De Undarribia usque ad Oriam" = Undarribia'tik Oriaraiño.

Beraz, orduko izena *ibiarekin* amaitzen zan: Undar-*ibia*.

Undar ori ondar dala garbi dago: Ondarribia. Berba onetatik Ondarra-bia'ra ez da orrelako alde aundirik; *a* bat artun dau (Ondar Ondarra) eta *i* bat galdu dau (Ondarribia: Ondarrabia).

* * *

Arazoari argi geiago emoteko beste izen bi dakaz: *Urdanibia* eta *Behobia*. Urdanibia Ondarrabian dago eta Behobia errekan gora, Ondarrabia'tik kilometro batzuetara.

Urdanibia bere amaiera ondo gordetzen dau: *ibia*. Behobia, berriz, *i* bat galdu dau, Ondarrabia egin daua-na berbera Beho-bia.

* * *

Undar-ibia zan Santxo Erregearen izena. Izen zaarra. 1170'garren urtekoa. Eta, Ondarrabiko *Urdan-ibia* be usain zaarra dau.

Nere iritzirako *Undar* eta *Urdan* biak dira berba bakarra: *r* eta *n* tokiz aldatu dira eta amaiera bardiña dabe, *ibia*.

Biak ondar-ibia dirala ematen dabe.

Ibia, erderaz *vado*, pasalekua. Mujikak adibide oneik agertzen ditu: *ibia* igaro, *ibitik* igaro, *ibiz* igaro.

Gipuzkoa eta Bizkaian beste au be esan nai dau: maria-beera, bajamar... Esan-nai onek ba-dau bestearekin zerikusirik, maria-beeran errez pasatzen ei dira ibaiak betetik bestera. Maria-beera, berez, ondar-ibia da.

Ibiak edonun dagoz erreketan; Bidasoan be an dago Beho-bia itsasotik gora. *H'a* antxiña *K* aoskatzen eben. Orregaitik Behobia Beko-ibia da. Bi ibi egozan: bat ondartzan eta bestea andik kilometro batzuetara, gerora lenengo zubia egin eben lekuan. Behobiako zubia izan da lenengoa; geroago egin ebezan Irun'go beste bi zubiak: bata bide-zabalarena eta bestea tren-bidearena.

* * *

Deba'n be bardin gertatzen da: orain dagoen zubia, barria da; zubi zaarrak Astigar-ibia'n egozen, itsasotik bost kilometrora, Sasiola inguruan. Erromatarren garaiko zubi baten aztarnak dagoz, eta gorago lenengo bide-zabaleko zubia, eta aren aurrean zubi barria eta bien gainetik, autopistako bi zubi mando. Danak alkarregaz.

Ondartzatik kanpora, an egoan "Deva" ibaiaren ibia.

* * *

Barruan be bardin-bardin gertaten da. Lazkano erriak badauko erdi-erdian bide zabaleko zubi bat; baiña, antxiñako bide estuak, Olaberriatik beera etorrena, arek Amil-ibia'n dauko bere zubi zaarra, Ataungo mugan. An egoan Agaunza errekan ibia, batetik bestera pasateko lekurik errazena eta antxe bertan egin eben zubia.

* * *

Arazoa naiko garbi ikusten dot: Bidasoaren barran, maria-beeran, ibia egoten zan beste aldera pasateko eta ortatik datorkio Ondar-bia edo Ondarra-ibia ipiñitako izana.

ARRINDA'tar ANES

LAUAXETA

Gazte arotik maite zenduan
 Aberri menperatua,
 biotz barrendik sentidu zendun
 beren miñaren oiua;
 norbere ama ikusirikan
 indarkeriz zapaldua,
 zure bizia samindu jatzun
 biotz zauriz urratua.

Laguntza deia asmatu zendun
 seme leialen erara,
 al zan aiñean opalduteko
 amaren ezbearrera;
 Urtzi ta lurra emon eutzuen
 bultzada garra ortara,
 buru ta biotz eskeini ziñan
 Aberriaren miñera.

Lenen lenengo buruz argitu
 gizonen jakiturian,
 era-berean odolez gertu
 biotza maitasunian;

zure izkuntzak urratu zitun
 bide barriak errian,
 zure biotza gori-goririk
 abertzaletasunian.

Mutil gaztea amets betean,
 zenbiltzan lanez josirik,
 luma bizi az erri argitzen
 zuzentasuneen bidetik;
 erriarentzat gura zenduan
 askatasuna legetik,
 zure erriaz bat egin ziñan
 itz ta biotzez urturik.

Gero ondoren gaitz itzalena
 eldu zan gure errira,
 guda zakarra gorroto biziz
 erri ta mendietara;
 Gernikan artuz Gazteizera
 erun zinduzen iltera;
 Jainko maitatzen ta Aberri garrez
 odola-ixuriz lurrera.

PAULIN

BARRIEN BARRIZ

Barrien barriz alaitzeko
 bizia etorri dator bai;
 negutar lo baltza austeko
 etorbidez, zelairik zelai,
 izate-poza edatzeko
 udabarritar kantuz alai
 bizia odol barritzeko,
 etorri datorkigu, ernai.

Baña, ai!, bizidun bizia,
 ez al da, latseko uraren
 arriz ganeko ibilia
 edota, joan doanaren
 igesizko ots kantaria?
 ez al da itxasoratzearen
 pilpilkadazko doñuaren
 igarotze agurkaria?

OROITZA ZARRAK

Soiñekotu nagizue oroitzok.
 ¡Zartzaro baltzari darion otza!
 Ibaiak agortu diranez gero...
 ¡Au da au billustasunezko lotsa!

Soiñekotu nagizue oroitzok,
 ia ni naizen bezain gorputz zarrak;
 urrundik niganantza zatonenok
 ¡denpora igaranaren sugarrak!

Nire oroitzok bigundu ogea,
 azkenengoz lo egingo dotana;
 sustraitik dator enbor izatea,
 egun batez ni etzungo naizena!

MUNIATEGI-tar SABIN